

Nacjonalizm w Rosji: uśpione zagrożenie?

Katarzyna Jarzyńska

Większości Rosjan pojęcie *nacjonalizm* kojarzy się przede wszystkim z przestępczością na tle etnicznym oraz zamieszkami z udziałem radykalnych nacjonalistów. W dużej mierze wynika to z przekazu rosyjskich mediów. Działalność nacjonalistów jako niebezpieczna dla stabilności wewnętrznej wieloetnicznej Rosji podlega ostrej krytyce i kontroli Kremla. Władze obawiają się, że wzrost nacjonalizmów etnicznych wśród narodów Rosji mógłby doprowadzić do eskalacji konfliktów na tle narodowościowym, a nawet do rozpadu Federacji Rosyjskiej. Dlatego Kreml próbuje zwalczać przejawy ksenofobii w Rosji i narzucać społeczeństwu własną wizję nacjonalizmu – tzw. nacjonalizm państwowy, który opiera się na idei wielonarodowej Rosji spojonej kulturą i językiem rosyjskim. Ma on stać się fundamentem rosyjskiej tożsamości państwowej. Działania władz przynoszą pozytywne skutki – od kilku lat w Rosji spada liczba przestępstw na tle etnicznym¹, a regularnie prowadzone badania socjologiczne dowodzą, że poparcie dla radykalnych haseł nacjonalistycznych² wśród Rosjan w perspektywie kilku lat nie wzrasta. Nie oznacza to jednak, że problemy na tle etnicznym w Rosji zostały rozwiązane. Coraz częściej mamy bowiem do czynienia z „nacjonalizmem ukrytym”, którego podłoże stanowi zawoalowana niechęć i obawa Rosjan wobec przedstawicieli innych narodowości wynikająca z obcowania z przyjezdnymi w życiu codziennym. Poparcie społeczne dla takich poglądów jest trudne do zmierzenia w badaniach socjologicznych, ale ujawnia się gwałtownie w sytuacjach konfliktowych.

Podłoże nacjonalizmu wśród Rosjan

Ze względu na złożoną strukturę etniczną społeczeństwo rosyjskie jest podatne na nastroje nacjonalistyczne. Według wyników spisu powszechnego przeprowadzonego w 2010 roku, 80,9% populacji Rosji stanowią etniczni Rosjanie³, drugą pod względem liczebności grupą są Tatarzy (8,9%), następnie Ukraińcy (1,4%) i Czeczeni (1%)⁴. Łącznie na terytorium Rosji zamieszkuje ponad 100 narodowości. Ponadto na zróżnicowaną sytuację etniczną w kraju nakładają się problemy społeczne wynikające z napływu imigrantów zarobkowych, tylko częściowo kontrolowanego przez państwo. Według szacunków niektórych ekspertów, w Rosji może obecnie przebywać nawet ok. 10–12 mln legalnych i nielegalnych imigrantów, głównie z krajów WNP. Codzienne kontakty z przybyszami sprawiają, że wielu rdzennych mieszkańców odczuwa do nich niechęć i obawia się ich. Negatywne emocje wywołują przede wszystkim przybysze z Kaukazu oraz Azji Centralnej – w tym z Uzbekistanu, Kirgistanu

¹ Według Moskiewskiego Biura ds. Praw Człowieka w roku 2011 na skutek napaści na tle etnicznym śmierć poniosło 30 osób, a 120 osób zostało rannych. W 2010 roku liczby te wyniosły odpowiednio – 46 i 299, w 2009 roku – 83 i 341.

² Centrum Lewady, 15.12.2011, <http://www.levada.ru/15-12-2011/rossiyane-ob-obstanovke-na-severnom-kavkaze-natsionalizm-politike-i-finansirovanii-regio>

³ W języku rosyjskim istnieją dwa pojęcia tłumaczone na polski słowem *Rosjanie*. Pierwsze to *rusckije* (*русские*), które określa przynależność etniczną. Termin *rossijanie* (*россияне*) określa status państwowy i odnosi się do wszystkich obywateli Federacji Rosyjskiej.

⁴ Wyniki spisu powszechnego 2010, http://www.perepis-2010.ru/results_of_the_census/results-inform.php

i Tadżykistanu, oraz migranci wewnątrzni, czyli mieszkańcy rosyjskich republik Kaukazu Północnego (m.in. z Czeczenii, Dagestanu), którzy migrują do dużych miast w poszukiwaniu pracy. Na skutek braku państwowych programów integracyjnych imigranci i przybysze z innych regionów Rosji żyją w zamkniętych społecznościach i słabo integrują się z otoczeniem. Od rdzennych Rosjan odróżnia ich język, religia i kultura, „niestowiański” wygląd oraz gorszy status materialny. Znajdują oni zatrudnienie głównie w sektorze usług komunalnych, na budowach i w handlu, gdzie często pracują nielegalnie bez jakichkolwiek świadczeń socjalnych i ochrony. Specyfika funkcjonowania imigrantów na rosyjskim rynku pracy jest kolejną przyczyną napięć społecznych – bo choć imigranci wykonują prace niewymagające wysokich kwalifikacji i nie stanowią dla Rosjan bezpośredniej konkurencji, to jednak godząc się na zaniżone zarobki i wydłużone godziny pracy „psują rynek”. Z drugiej strony, obawę rdzennych mieszkańców wywołuje przynależność niektórych imigrantów do zorganizowanych grup przestępczych, wysoki status materialny oraz prowokacyjne zachowanie (głównie dotyczy to przybyszów z Kaukazu).

W sytuacji konfliktu na tle narodowościowym więcej Rosjan jest gotowych walczyć w obronie interesów własnej grupy etnicznej i popierać bardziej stanowcze rozwiązania kwestii narodowej.

Funkcjonuje opinia, że przedstawiciele diaspor korumpują rosyjskie służby porządkowe w zamian za przyzwolenie na nielegalny pobyt lub działalność przestępczą. Uprzedzenia podsycają media, które utrwalają stereotyp agresywnych i roznoszących choroby imigrantów⁵, będących zagrożeniem dla interesów rdzennej ludności rosyjskiej i ich kultury. Wyniki badania przeprowadzonego przez ośrodek FOM⁶ wskazują, że 60%

Rosjan z niechęcią odnosi się do mieszkania w sąsiedztwie osób wywodzących się z Kaukazu Północnego (Dagestanu, Czeczenii, Karaczajo-Czerkiesji), 56% z Kirgistanu, Uzbekistanu, Tadżykistanu, 58% z Chin, Wietnamu, Korei. Niechęć ta może jednak łatwo przerodzić się w otwartą wrogość. Jak pokazały masowe zamieszki na tle etnicznym, do których dochodziło w Rosji w ostatnich latach, jak np.: zamieszki w miejscowości Demianowo (obwód kirowski) w czerwcu 2012 roku, w Sagrze (obwód swierdłowski) w lipcu 2011 roku, głośnie rozruchy na placu Maneżowym w Moskwie w 2010 roku oraz w Kondopodze w 2006 roku, pojedynczy incydent na tle etnicznym może spowodować erupcję nastrojów nacjonalistycznych w społeczeństwie rosyjskim. W sytuacji konfliktu więcej Rosjan jest bowiem gotowych walczyć w obronie interesów własnej grupy etnicznej i popierać bardziej stanowcze rozwiązania problemów na gruncie narodowościowym.

Wrogość w stosunku do Rosjan

Hasła nacjonalistyczne podnoszone są również w niektórych rosyjskich republikach narodowych i są skierowane przeciwko etnicznym Rosjanom. Poparcie dla takich idei stanowi w dużej mierze odpowiedź na retorykę rosyjskich nacjonalistów i przejawia się między innymi poprzez sprzeciw wobec dominacji Rosjan w instytucjach publicznych republik narodowych. Władze federalne w ciągu ostatnich kilku lat neutralizowały negatywne skutki tych nastrojów za pomocą wysokich dotacji z budżetu federalnego oraz wstrzymanie się od ingerencji w sprawy wewnętrzne regionów. W zamian za to władze republik gwarantowały lojalność wobec Kremla i zapobiegały eskalacji konfliktów na tle etnicznym. Taka taktyka władz sprawdza się w republikach Kaukazu Północnego (m.in. w Czeczenii i Dagestanie), gdzie w ubiegłych dekadach wzrost nacjonalizmów oraz dążeń separatystycznych doprowadził do konfliktów zbrojnych i eskalacji agresywnej ksenofobii. Jednak w niektórych regionach, bardziej rozwiniętych gospodarczo i w mniejszym stopniu zależnych od dotacji z centrum, napięcie na tle etnicznym narasta. Przykładem takiego regionu może być Republika Tatarstan,

⁵ Wypowiedź naczelnego lekarza sanitarnego Rosji Giennadija Oniszczenki, który stwierdził, że gasterbeiterzy z Tadżykistanu stwarzają zagrożenie epidemiologiczne chorobami AIDS, gruźlicą lub polio, <http://www.kommersant.ru/doc/1816010>

⁶ FOM, 22.05.2012, <http://fom.ru/mir/10442>

gdzie w ostatnich latach sytuacja etnicznych Rosjan (którzy stanowią ok. 35% populacji) ulega pogorszeniu. W szkołach zmniejszono liczbę godzin nauki języka rosyjskiego (na rzecz tatarskiego), zwiększyły się wpływy Islamu na funkcjonowanie państwa, rośnie aktywność radykalnych tatarskich ruchów nacjonalistycznych. Ponadto nacjonalistyczna retoryka rosyjska wywołuje niekiedy burzliwe reakcje kontrowersyjnych przedstawicieli świata Islamu.

Władze Rosji w ciągu ostatnich kilku lat neutralizowały negatywne skutki nastrojów nacjonalistycznych w republikach narodowych za pomocą wysokich dotacji z budżetu federalnego.

Przykładem takiej reakcji może być wystąpienie pochodzącego z Kaukazu Północnego adwokata Dagira Chasawowa, który zapowiedział wprowadzenie w Moskwie sądów szariackich oraz zagroził zatopieniem miasta we krwi⁷. Jego wypowiedź wzbudziła falę krytyki wśród rosyjskich nacjonalistów oraz zwykłych obywateli.

⁷ <http://www.youtube.com/watch?v=yxrwOGKbw-U>

Ruch rosyjskich nacjonalistów

Środowisko nacjonalistyczne w Rosji jest niejednorodne i rozdrobnione. Tworzą je ugrupowania o różnicowanej formie organizacyjnej (ruchy, stowarzyszenia, platformy, często niezarejestrowane lub zdelegalizowane, a także organizacje działające głównie za pośrednictwem Internetu). Przedstawiciele tego środowiska nie mają reprezentacji w Dumie Państwowej, dlatego celem części organizacji jest obecnie założenie partii politycznych oraz udział w wyborach parlamentarnych w przyszłości. Ustawa upraszczająca procedurę rejestracji partii politycznych, która weszła w życie 4 kwietnia 2012 roku, stwarza możliwość zarejestrowania nowych partii. Jak wynika ze spisu umieszczonego na stronie resortu sprawiedliwości⁸, znaczna część złożonych dotychczas wniosków dotyczy partii o profilu nacjonalistycznym. W czerwcu 2012 roku została zarejestrowana pierwsza legalna partia nacjonalistyczna Rosyjski Związek Ogólnonarodowy. Na jej czele stanął weteran ruchów nacjonalistycznych Siergiej Baburin. Na obecnym etapie mało prawdopodobne wydaje się jednak, żeby któreś z przyszłych partii o profilu nacjonalistycznym udało się przekroczyć wymagany próg wyborczy.

⁸ <http://minjust.ru/node/2162>

W Rosji, gdzie wciąż brakuje środków na niezbędne reformy socjalne, zarzuty pod adresem władz, które hojnie dotują republiki Kaukazu Północnego, zyskują poparcie w szerokich kręgach społecznych i przyczyniają się do popularyzowania umiarkowanych poglądów nacjonalistycznych.

Wśród postulatów zgłaszanych przez rosyjskich nacjonalistów, zarówno umiarkowanych, jak i radykalnych, znajduje się instytucjonalizacja dominacji etnicznych Rosjan nad innymi narodami w Federacji Rosyjskiej. Nacjonałisci uważają, że prawa Rosjan w ich kraju są łamane, a władza pozwala na niekontrolowany wzrost liczby imigrantów i nie dba o ochronę interesów rdzennych mieszkańców. Grupą, która przykuwa największą uwagę mediów i społeczeństwa

oraz wpływa na postrzeganie całego ruchu nacjonalistycznego przez zwykłych obywateli, są skinheadzi i pseudokibice, tradycyjnie utożsamiani w Rosji ze środowiskiem radykalnych nacjonalistów. Jednak poparcie społeczne dla takich grup utrzymuje się na stałym, stosunkowo niskim poziomie, a głoszone przez nich radykalne hasła nacjonalistyczne lub rasistowskie oraz wzywanie do przemocy w stosunku do „obcych” budzą obecnie sprzeciw społeczeństwa. Większym potencjałem poparcia społecznego dysponują umiarkowane ruchy nacjonalistyczne, które coraz częściej podnoszą hasła znajdujące oddźwięk w uprzedzeniach i lękach wielu Rosjan, nie nawołując przy tym do przemocy. W ostatnim czasie część organizacji nacjonalistycznych łagodziła retorykę idąc w stronę haseł bardziej umiarkowanych i akceptowanych przez społeczeństwo. Zajęła się udzielaniem pomocy prawnej osobom poszkodowanym

w konfliktach na tle etnicznym oraz zaangażowała w działalność opozycyjną, krytykując władze za sprzyjanie wzrostowi ksenofobii w społeczeństwie i korupcję. Ponadto umiarkowani nacjoniści razem z przedstawicielami liberalnej opozycji brali udział w protestach w obronie uczciwych wyborów, które miały miejsce w Rosji od grudnia 2011 roku. Medialna aktywność znanego blogera o poglądach nacjonalistycznych Aleksieja Nawalnego, przyczyniła się do tego, że kwestia narodowa w Rosji zaczęła częściej pojawiać się w dyskusjach publicznych i przestała być tematem tabu. Nacjoniści poddali krytyce nierównomierne finansowanie regionów, przede wszystkim przyznawanie wyższych niż przeciętnie dotacji z budżetu federalnego dla rosyjskich republik Kaukazu Północnego. W Rosji, gdzie wciąż brakuje środków na niezbędne reformy socjalne, te zarzuty zyskują poparcie w szerokich kręgach społecznych i przyczyniają się do popularyzowania umiarkowanych poglądów nacjonalistycznych. Należy jednak zauważyć, że mimo łagodzenia retoryki i angażowania się w działalność opozycyjną otwarte poparcie społeczeństwa dla umiarkowanych nacjonalistów wciąż jest niewielkie, a liderzy najpopularniejszych ruchów jak Rosyjski Związek Obywatelski (ROS) i Rosyjski Ruch Społeczny (ROD) czy Rosjanie (Russkije) cieszą się ograniczonym zaufaniem społeczeństwa. Wiele osób pamięta, że część tych postaci w przeszłości działała

Władze sięgały po retorykę nacjonalistyczną, by w okresie przedwyborczym zademonstrować obywatelom swoją aktywność w rozwiązywaniu nabrzmiałych problemów społecznych wynikających z nielegalnej migracji.

ła w innych bardziej radykalnych ruchach i głosiła skrajne hasła (np. Aleksandr Bietow był liderem radykalnego zdelegalizowanego Ruchu Przeciwko Nielegalnej Migracji, obecnie należy do organizacji Rosjanie). Dla części przedstawicieli umiarkowanego środowiska nacjonalistycznego nadzieją na znalezienie nowego wspólnego lidera była postać Aleksieja Nawalnego. Charyzmatyczny

bloger niejednokrotnie otwarcie krytykował dotowanie Kaukazu Północnego, naświetlał na swoim blogu problemy wynikające z napływu imigrantów oraz przestępczości na tle etnicznym, organizował akcje uliczne – np. po hasłem „Dość żywienia Kaukazu” czy Rosyjski Marsz. Jednak obecnie Nawalny, choć nie odżegnuje się od retoryki nacjonalistycznej, rzadziej bezpośrednio podejmuje ten temat publicznie, nie chcąc narażać się na krytykę przedstawicieli liberalnej opozycji. Bloger skupia się przede wszystkim na działalności antykorupcyjnej oraz protestacyjnej jako jeden z liderów masowych protestów antysystemowych.

Instrumentalne wykorzystywanie nacjonalizmu przez władze

Oficjalnie władze Rosji stanowczo krytykują nacjonalizm etniczny i zwalczają jego przejawy w społeczeństwie. W zamian próbują propagować idee „zdrowego” nacjonalizmu państwowego, który ma stać się fundamentem tożsamości narodu rosyjskiego. Niemniej Kreml często odwołuje się do nastrojów nacjonalistycznych obecnych w społeczeństwie, by realizować bieżące cele w polityce wewnętrznej. Władze sięgały po retorykę nacjonalistyczną, by w okresie przedwyborczym zademonstrować obywatelom swoją aktywność w rozwiązywaniu nabrzmiałych problemów społecznych. Wykorzystując populistyczne hasła odwołujące się do nacjonalizmu, Kreml zabiegał o poparcie elektoratu o sympatiach umiarkowanie nacjonalistycznych (miało to miejsce zarówno przed wyborami parlamentarnymi w grudniu 2011 roku, jak i prezydenckimi w marcu 2012 roku). Przykładem takiego działania była sterowana przez władze kampania medialna skierowana przeciwko imigrantom z Kaukazu i Azji Centralnej, która wybuchła w Rosji po skazaniu na kilka lat więzienia rosyjskich pilotów w Tadżykistanie. Doprowadziła ona do obław na imigrantów w Moskwie i masowych deportacji. Elementy retoryki nacjonalistycznej pojawiły się również w kampanii przedwyborczej partii politycznych dopuszczonych do wyborów parlamentarnych, głównie w kampanii Liberalno-Demokratycznej

Partii Rosji Władimira Żyrinowskiego, która tradycyjnie odwołuje się do nastrojów nacjonalistycznych obecnych w społeczeństwie, a także wśród haseł wyborczych Komunistycznej Partii Federacji Rosyjskiej. W okresie wyborczym elementami retoryki nacjonalistycznej posługiwali się również partia władzy Jedna Rosja⁹ oraz kandydat na prezydenta Władimir Putin. W założeniach programowych dotyczących polityki narodowościowej, opublikowanych w dzienniku *Niezawisimaja Gazieta*¹⁰, Putin zapowiedział przeprowadzenie szeregu populistycznych reform zmierzających do ograniczenia liczby migrantów¹¹ w Rosji. Obietnice te miały jednak charakter przedwyborczy: przyjęcie w czerwcu 2012 roku Koncepcji państwowej polityki migracyjnej Federacji Rosyjskiej do roku 2025, której cele stoją w sprzeczności z wcześniejszymi deklaracjami Putina, jest tego potwierdzeniem.

Recepta Kremla na problemy na tle etnicznym w Rosji polega przede wszystkim na wyciszeniu tych napięć i doraźnym zwalczaniu przejawów ksenofobii w społeczeństwie.

Ponadto Kreml dążył do wyciszenia napięć na tle narodowościowym i doraźnie zwalczał przejawy ksenofobii w społeczeństwie. Służyła temu aktywizacja organów porządkowych (policji, innych komórek MSW¹²) w walce z ekstremizmem w społeczeństwie oraz zaostrzenie przepisów prawa dotyczącego przestępczości na tle

etnicznym. W 2011 roku pod zarzutem prowadzenia działalności ekstremistycznej zdelegalizowano trzy najpopularniejsze organizacje nacjonalistyczne: Ruch Przeciwko Nielegalnej Imigracji (DPNI), Sojusz Słowiański (SS) oraz Rosyjski Sojusz Ogólnonarodowy (RONS). Żeby złagodzić nastroje ksenofobiczne w środowisku kibiców po gwałtownych zamieszkach na placu Maneżowym w Moskwie w grudniu 2010 roku, Władimir Putin spotkał się z kibicami piłkarskimi i zaapelował, by nie poddawali się wpływom radykalnych nacjonalistów. Po ataku terrorystycznym na lotnisko Domodiedowo w styczniu 2011 roku w prasie wyciszano informację o kaukaskim pochodzeniu domniemanych sprawców. Aby złagodzić napięcie w środowisku nacjonalistów, w przeddzień Rosyjskiego Marszu w 2011 roku wydano surowe wyroki w procesach dotyczących kilku głośnych zabójstw rosyjskich kibiców z rąk przybyszów z Kaukazu. Dołożono również starań, by obchodem muzufmańskiego święta Kurban Bajram w roku 2011 (w odróżnieniu od roku 2010 roku) nie towarzyszył rytualny ubój zwierząt ofiarnych na ulicach, żeby nie potęgować niechęci mieszkańców dużych miast do przybyszów z Kaukazu. Zaostrzono przepisy migracyjne: imigranci zarobkowi w Rosji będą musieli zdawać egzaminy z języka rosyjskiego, planowane jest wprowadzenie systemu punktowego w przyznawaniu pozwoleń na pracę, zaostrzenie przepisów meldunkowych oraz sankcji za ich łamanie (również w stosunku do pracodawców i migrantów wewnętrznych).

Wnioski

Mimo że Rosja jest państwem wielonarodowym, przez co podatnym na konflikty na tle etnicznym, w społeczeństwie rosyjskim nie ma obecnie masowego poparcia dla radykalnych idei nacjonalistycznych. Większość Rosjan w popularyzacji takich poglądów widzi zagrożenie dla stabilności kraju. Można jednak zaobserwować dość wysoki poziom skrywanej niechęci wobec przedstawicieli innych narodowości, która ma podłoże w zaistniałych warunkach społeczno-gospodarczych w kraju. Jednak choć na co dzień Rosjanie nie wyrażają otwartego poparcia dla idei nacjonalistycznych, to w sytuacjach konfliktowych, gdy dostrzegają zagrożenie dla swoich osobistych interesów ze strony przybyszów, są gotowi zaangażować się w konflikt i poprzeć bardziej radykalne hasła. Ewentualne zaostrzenie sytuacji na tle narodowościowym w Rosji może zatem stworzyć podatny grunt do rozpowszechnienia radykalnych postaw nacjonalistycznych w społeczeństwie.

⁹ Jedna Rosja ogłosiła, że wpisze na swoje listy wyborcze działaczy reaktywowanej organizacji nacjonalistycznej Rodina (Ojczyzna), której liderem był popierany przez Kreml Dmitrij Rogozin. Ostatecznie wycofała się jednak z tej deklaracji. LDPR jednym z haseł wyborczych uczyniła nacjonalistyczny slogan „LDPR za Rosjanami”. KPRF wysunęła postulat przywrócenia w dowodzie tożsamości rubryki „narodowość”, która była obecna w dokumentach radzieckich.

¹⁰ Władimir Putin, Rossija: nacyonalnyj wopros, 23.01.2012, http://www.ng.ru/politics/2012-01-23/1_national.html

¹¹ Po opublikowaniu artykułu ośrodek WCIOM przeprowadził badanie opinii publicznej, które potwierdziły poparcie społeczeństwa dla postulatów Putina: okazało się że 79% społeczeństwa rosyjskiego występuje przeciwko powstawaniu w Rosji zamkniętych enklaw cudzoziemców, 77% popiera zaostrzenie prawa migracyjnego, 67% popiera wprowadzenie egzaminów z języka rosyjskiego, literatury i historii dla imigrantów. WCIOM, 01.02.2012, <http://wciom.ru/index.php?id=459&uid=112370>

¹² Zwalczanie przejawów ekstremizmu w społeczeństwie rosyjskim jest głównym zadaniem utworzonych w 2008 roku „Centrów E”. Obrońcy praw człowieka podkreślają jednak, że działalność centrów niejednokrotnie narusza konstytucyjne prawa obywateli i jest wykorzystywana przez władze do zwalczania przeciwników politycznych.

W danej chwili, z uwagi na charakter ruchu nacjonalistycznego w Rosji (wciąż duża radykalizacja głoszonych haseł, brak wiarygodnych liderów, rozdrobnienie), potencjał poparcia społecznego dla przyszłych partii o takim profilu jest ograniczony. Z uwagi na dużą liczbę wniosków o rejestrację partii złożonych w Ministerstwie Sprawiedliwości przez nacjonalistów nie należy się spodziewać konsolidacji elektoratu nacjonalistycznego. Wszystko wskazuje na to, że powstanie kilka rywalizujących ze sobą ugrupowań, które na danym etapie nie będą w stanie uzyskać szerszego poparcia społecznego. Sytuacja taka jest korzystna dla władz: małe partie będą bowiem podatne na manipulacje Kremla oraz nie staną się znaczącą siłą polityczną. Z drugiej strony, władza będzie prawdopodobnie próbowała odebrać ruchom monopol na retorykę nacjonalistyczną. W związku z tym możliwe jest tworzenie z inicjatywy władz partii politycznych o profilu umiarkowanie nacjonalistycznym, które mogłyby skanalizować poparcie społeczne dla tego typu idei. Ponadto Kreml będzie prawdopodobnie próbował w dalszym ciągu dyskredytować środowisko nacjonalistyczne o zabarwieniu opozycyjnym, tak by nie dopuścić do uzyskania przez jego przedstawicieli znaczącego poparcia społecznego. Struktura etniczna Rosji oraz perspektywy rozwoju sytuacji migracyjnej pozwalają przypuszczać, że napięcia na tle etnicznym w społeczeństwie rosyjskim mogą eskalować, prowadząc do kolejnych punktowych wybuchów nienawiści na tle etnicznym. Sprzyjać temu może niekonsekwentna polityka narodowościowa władz polegająca na instrumentalnym wykorzystaniu nastrojów nacjonalistycznych obecnych w społeczeństwie oraz brak rzeczywistych działań na rzecz integracji imigrantów czy legalizacji rozbudowanej „szarej strefy” migracyjnej.



Ośrodek Studiów Wschodnich

im. Marka Karpia

ul. Koszykowa 6A, 00-564 Warszawa

e-mail: info@osw.waw.pl

Ośrodek Studiów Wschodnich imienia Marka Karpia monitoruje oraz analizuje polityczną, ekonomiczną i społeczną sytuację w państwach Europy Środkowej i Wschodniej, na Bałkanach oraz na Kaukazie i w Azji Centralnej.

Głównymi tematami badawczymi OSW są: sytuacja wewnętrzna i stabilność krajów obszaru zainteresowań OSW, system władzy, relacje pomiędzy poszczególnymi ośrodkami politycznymi, polityka zagraniczna, problematyka związana z rozszerzeniem NATO i UE, aspiracje integracyjne państw obszaru ze strukturami zachodnimi oraz bezpieczeństwo energetyczne.

Opinie wyrażone przez autorów analiz nie przedstawiają oficjalnego stanowiska władz RP

© Copyright by OSW

Redakcja merytoryczna:
Adam Eberhardt,
Marek Menkiszak

Redakcja:
Anna Łabuszewska,
Katarzyna Kazimińska

Skład: Bohdan Wędrychowski